

Geografiske Faktorerens Indflydelse paa Seglens eller Leens Anvendelse til Kornhøst.

Af Axel Steensberg.

Det er Geografiens Opgave at skildre Forholdet mellem Natur og Kultur, mellem Mennesket og den Verden, det lever i. Opgaven gælder især det nutidige, medens Fortidens Foreteelser i videre Forstand er Historikernes Domæne. Det er imidlertid klart, at Geografen ogsaa i høj Grad maa interessere sig for geografiske Forhold i Fortiden. Og det maa navnlig interessere ham, hvorledes Mennesket gennem Tiderne har udnyttet Jordens Rigdomme, og ved hvilke Midler man har forstaaet at bjærge Føden under vekslende ydre Betingelser. Det er derfor ikke saa meget de historiske Personligheder, Litteratur, Kunst og lignende af Naturforholdene ret uafhængige Elementer, der interesserer, som det er den materielle Kulturhistorie og indenfor denne først og fremmest Redskabskulturens Udvikling. Navnlig de udendørs Redskaber udgør et Omraade, hvor den ydre Form næsten ganske er bestemt af Arbejdsforholdene, og hvor Tilpasningen til Naturen og den øvrige Erhvervskultur afslører Sammenhænge, som Geografen kan drage Nytte af til Forstaaelse af Dagens Foreteelser.

Der skal her gives en kort Oversigt over de geografiske Faktorerens Indflydelse paa Udbredelsen af Seglen og Leen i moderne Tid, navnlig i Nordeuropa, suppleret med enkelte redskabshistoriske Kendsgerninger.

Det er ikke paa Forhaand givet, at Kornseglen er af samme Alder som Kornavlens. Visse Arkæologer og Etnologer har ment, at man oprindeligt maa have *rusket* Kornet, som man i vore Dage rusker Hør, altsaa revet Straaene op med Rode. Der findes i Virkeligheden en hel Række Eksempler fra forskellige Lande paa, at man har benyttet en saadan Fremgangsmaade overfor modent Korn. Den kendte Botaniker Professor E. Viborg skriver i 1818 i sin „Bidrag til Boghvedens oeconomiske Beskrivelse“¹⁾: „Boghveden hø-

¹⁾ Nye oeconomiske Annaler, Bd. IV, p. 41.

stes med Lee; paa faae Steder rusker man den, det er, rykker den op med Rode. Dette bruges kun fornemmeligen, naar Boghveden er meget kort." I Nordiska Museets Etnologiska Undersökning, Stockholm, rummer flere Svar paa de udsendte Spørgelister Meddelelse om Ruskning af Sæd. Fra Småland angives som Aarsag: Misvækst. „Ett och annat misväxtår „röstes“, rycktes den kortaste och sämsta säden upp med rötterna e. x. vis „det svåra året“ 1868 då säden var så kort så den gick ej ens att skörda den med skära utan kornet i synnerhet „röstes“, då för hand. Och havren slådes ner med lie och räfsades i „bredor“.²⁾ „Det förekom i bland att kornet ryktes upp med rötterna när det blev dåligt. Detta förfaringssätt tillämpades för att det skulle bli mer halm.“³⁾ Fra Jämtland hedder det: „Det har hänt att fattiga småbrukare rotriver all sin säd.“⁴⁾ Fra Estland beretter I. Manninen, at man i Undtagelsestilfælde oprykkede Sommerbyg, naar den var tynd og kort. Samme Forfatter anfører, at ogsaa Sojoter og andre Altaityrker, hvis Agerbrug er ubetydeligt, river Kornet op med Rode.⁵⁾ Endelig har Docent A. Václavík i Bratislava fortalt mig, at man i visse Egne af Karpaterne rusker Kornet, naar det er for tyndt og kort til Seglhøstning.

Eksemplet fra *Hørrens* Behandling, der ofte har været anført, beviser ikke noget om oprindelig Ruskning af Korn. Man udnyttede ved Hørren i særlig Grad Stilk og Rod. Saaledes skriver Hilmar Stigum om Forholdene i ældre Tid i Norge: „Om høsten blev linet røsket op av jorden saa røttene fulgte med. Folk brukte aldri sigd (Segl) paa lin og hamp fordi roten gav traad. Dessuten vil linet ta skade der hvor det er skaaret over saa traaden blir ikke saa stærk“.⁶⁾ — De ovenfor anførte Eksempler paa Ruskning af Korn viser, at en saadan kun finder Sted, naar Kornet er meget daarligt. Overfører man denne Erfaring paa Agerbrugets tidligste Udviklingstrin, kan Ruskningsteorien kun opretholdes, hvis Vavilov's og andre Biologers Teori om Gen-Centrene som Oprindelsessteder for Kornavlens er rigtig. Efter denne Opfattelse skulde Kornavlens ikke være opstaaet paa de rige Flodsletter omkring Nilen og Eufrat-Tigris, men blandt primitive Bjergstammer i Afghanistan, Lille Asien og Abessinien. Imidlertid er der, som Professor Gudmund Hatt har fremhævet, ikke ført noget Bevis i denne Sag,

²⁾ Nordiska Museets Etnologiska Undersökning (i det flg. cit. N-M. E.U.) Nr. 2783.

³⁾ N-M. E. U. Nr. 2774.

⁴⁾ N-M. E. U. Nr. 1280.

⁵⁾ I. Manninen: Die Sachkultur Estlands II. Tartu 1933, p. 80 f.

⁶⁾ Hilmar Stigum: Gården. Norsk Kulturhistorie I. Oslo 1938, p. 323.

Fig. 1. „Høstkniv“ fra Faiyum i Ægypten, o. 5000 f.v.T. (Antiquity I, 1927, Plate VI) 52 cm.

saalænge man ikke har fundet Kornaftryk i Lerkar, der kan dateres til endnu ældre Kulturend de ægyptiske og mesopotamiske.⁷⁾

I de ældste kendte Landbrugskulturer i Ægypten — Faiyum Kulturen, hvis Alder af Childe anslaaes til ca. 5000 f.v.T., og Badari Kulturen, der anses for at være lidt yngre, anvendtes aabenbart ikke krumme Kornsegle, men hvad man kunde kalde *Høstknive*,⁸⁾ lige Træskafter forsynet med flere Skærper af Flint indsat i en Fure i Træets ene Kant. En af disse Høstknive (Fig. 1) fandtes i en Kornbeholder, og Skærperne forekommer i stort Tal i Ægypten. Man har ogsaa fundet saadanne stammende fra den saakaldte Natufian Kultur ved Karmelbjærg i Palæstina. Et Par af dem var endog indsat i et Træfragment, som synes at ligne de ægyptiske Høstknive (Fig. 2). Men naar man herfra slutter til Kornavl, er dette naturligvis højest usikkert, idet man ikke tør drage Slutninger alene ud fra et ikke-udspecialiseret Redskab som dette. Først fra *den egentlige Kornsegl* kan man med nogenlunde Sandsynlighed slutte til Udnyttelse af modne Afgroder. Den egentlige Segl maa defineres som *en Kniv udspecialiseret til i særlig Grad at egne sig for Høstarbejde*. En almindelig Kniv lader sig meget vel anvende. Men den mod Ægkanten krummende Kniv — Seglen — er mere formaalstjenlig. Til Gengæld egner dette Redskab sig ikke til ret meget andet end Afskæring af Planter.

Vi vil nu gennem en Række Eksempler forsøge at belyse, hvilke karakteristiske Egenskaber Seglen har som Høstredskab i Modsetning til Leen.

⁷⁾ Se bl. a. Diskussionen herom i: Congrès international des sciences anthropologiques et ethnologiques, Compte rendu de la deuxième session. Copenhague 1919, p. 216 ff.

⁸⁾ Se bl. a. C. J. Becker: 7000-aarige ægyptiske Bondekulturer. Tilskueren 1938, p. 207 ff.

Fra Leen ved Jernalderens Begyndelse dukker op i det berømte Fund ved La Tène i Schweiz med et Skaft paa kun 75—80 cm Længde og til hen i 1700 Tallet har den rimeligvis ikke været nogen alvorlig Konkurrent til Seglen, idet den — maaske lige bortset fra nogle Aarhundreder efter Kristi Fødsel — næsten udelukkende har været anvendt til Høbjærgning. Et af de ældste Dokumenter, der vidner om, at Leen i Danmark begynder at gøre Seglen Rangen stridig, er for en Del Aar siden offentliggjort af J. Kinch.⁹⁾ I Ribe

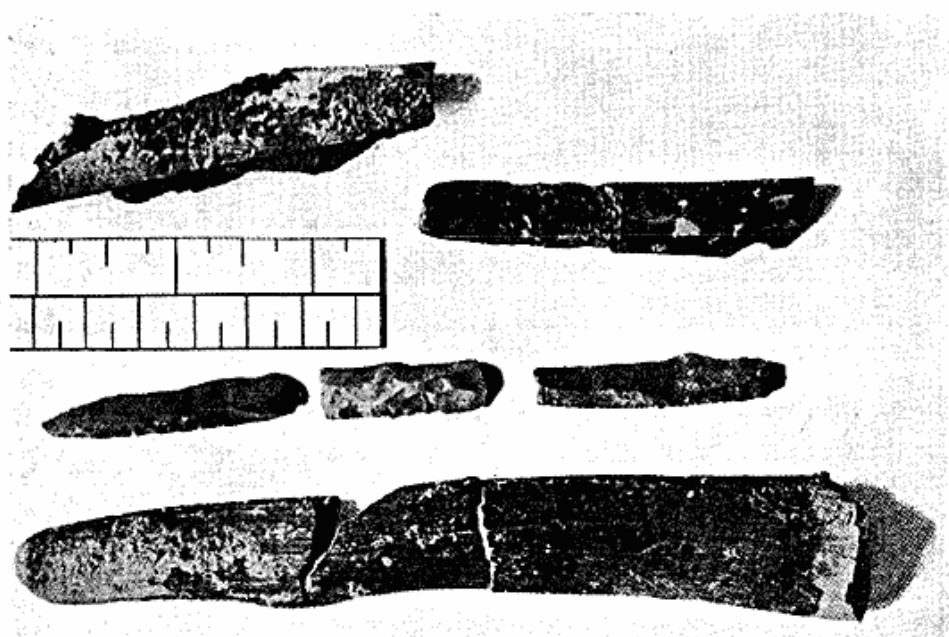

Fig. 2. Formodet „Høstkniv“ fra Natufian Kulturen i Palestina (Antiquity VIII, 1934, Plate II, Fig. 7).

Bys Tingbog for Aaret 1660 omtales, at der d. 18. Juni førtes Vidner angaaende en Tiltale, som en Enke har til sin fordums Avlskarl angaaende den Skade, som Avlskarlen havde gjort ved at meje et Stykke Rug med Leen istedet for efter Befaling at skære det med Seglen. Som Vidner optraadte et Par Mænd fra Darum, som den Dag, Skaden var sket, af Enkens dalevende Mand var blevet ført ud i hans Stald og Lo, hvor han havde vist dem noget Rug, som laa der. Hvis de skulde dømme det hele efter det, de saa, antog de, at der paa hver Trave Rug var sket Skade for en Skæppe, som kunde have været undgaaet, hvis den var blevet skaaren. To andre Mænd fra Darum, som havde tærsket Rugen, der udgjorde omtrent 200 Traver, vurderede Tabet paa Kærnen ligesom de forrige Vid-

⁹⁾ J. Kinch: Seglen og Leen. Samlinger til jysk Hist. og Top., VII, 1878—79, p. 197—98.

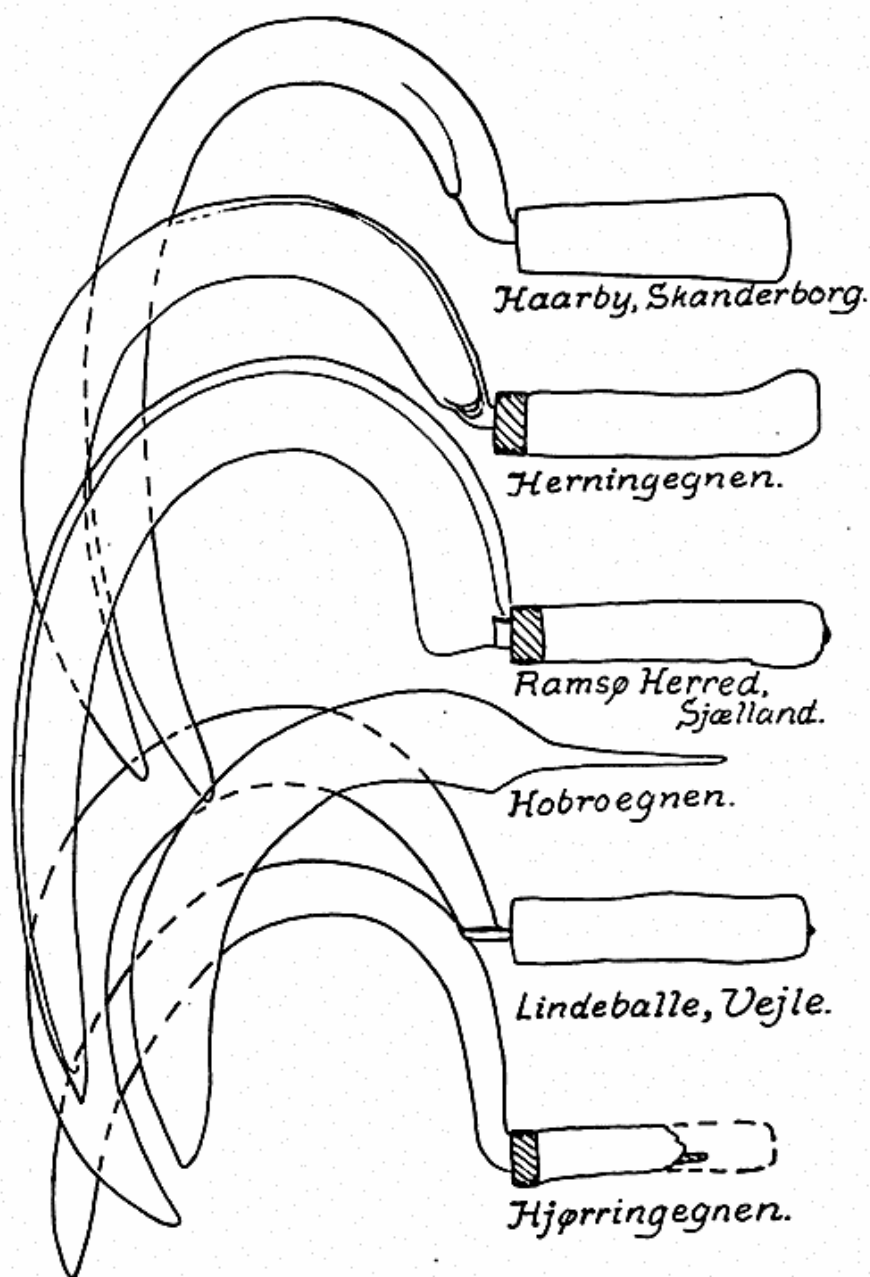

Fig. 3. Danske Segltypen fra 1800 Tallet. $\frac{1}{4}$.

ner og anslog desuden Skaden paa Straaet til over 100 Traver (altsaa over Halvdelen), „formedelst det ikke var skaaret og derfor intet „Tag“ kunde blive udaf“.

Historikeren Søren Alkærsig hæfter sig ved, at der i alle Skifterne fra Vejen Sogn i Aarene 1734—62 kun forekommer een Kornsegel.¹⁰⁾ Dette kan suppleres med, at der i Skifteprotokollen for det

¹⁰⁾ Søren Alkærsig: Vejen Sogn i Malt Herred. Vejen 1936, p. 124.

2. jyske Regiments Ryttergods, hovedsagelig Koldingegnen, 1687—94 (efter en foreløbig Gennemgang) ikke nævnes Segle. Det forekommer mærkeligt, at dette Redskab ikke omtales i Opgørelser, der iøvrigt er uhyre minutøse. Lerne omtales bestandigt som „Høleer“. Men i et Skifte efter Mads Knudsen i Synderbyegaard i Stoustrup 13. Juni 1688 nævnes foruden tre Høleer til ialt 4 Rdlr. 1 Mk. pludselig „3 Meyerstacker“ vurderet til 1 Mk. 4 Sk. Der kan næppe være Tale om andet end tre Leskafter med Mejered paa (jfr. Feilbergs Ordbog over jyske Almuesmaal), og dette ensomme Eksempel tyder paa, at Leen her endnu yderst sjældent anvendes

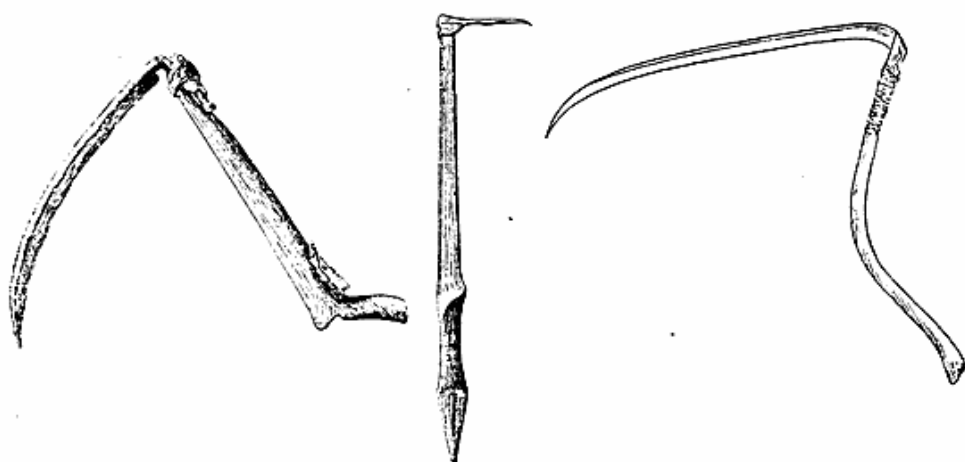

Fig. 4. Kortskaftede Leer. Tv. fra Vierlanden v. Hamburg med „Mathaken“ i Stedet for Mejered (efter Haberlandt: Die Völker Europas, Fig. 190). Th. fra Finland (efter Viikuna: Varsinais suomalaisten kansanomaisesta taloudesta, S. 108). Lignende kortskaftede Leer anvendtes i Jernalderen i Danmark og i nyere Tid i den slesvigske Marsk.

til Kornhøst. Det vil sikkert være frugtbart at gennemgaa hele det uhyre Materiale, der findes i Form af Skifteprotokoller fra Tiden før 1800, for at klarlægge Problemet om Leens Sejr over Seglen her i Landet.

I Mangel af bedre maa vi udplukke nogle Eksempler fra forskellig Tid og Sted (jfr. danske Segltyper, Fig. 3). At skære Kornet med Segl „forstaa især de Jyder Vester ude, hvor det er meget brugeligt endnu, end skøndt ikke saa meget som det første jeg dér blev kendt, da Mejetøj nu mere er kommet i Brug“, skriver i 1760erne Præsten Th. Brødsdorff i en Beretning.¹¹⁾ I Modsætning hertil omtaler Præsten i Skarrild-Arnborg, Nicolaus Hegelahr, i 1788 Seglen som det sædvanlige Høstredskab i Hedeegnen.¹²⁾ Fra Nordslesvigs Vesteregn skriver Søren Abildgaard i sin Dagbog 1775:

¹¹⁾ Aarvog for dansk Kulturhistorie, 1894, p. 54.

¹²⁾ Nicolaus Hegelahr: Forlystelser i Heederne. Haderslev 1788, p. 24.

„Paa Geestland høstes megen Rug med Sigler, anden Sæd med Lee“.¹³⁾ Iøvrigt vedblev man i den slesvigske Marsk meget længe at skære Korn med Segl, idet det hedder, at Kornet her var for „stærkt“ (svært) for Leen¹⁴⁾ — det hænger vistnok ogsaa sammen med hyppig Forekomst af Lejesæd. Tilslut kan anføres, hvad Professor Chr. Olufsen i 1814 skriver om Forholdet mellem Segl og Le: „Meiningen gaaer hurtigere med Lee end med Segl, men ved den sidste spildes færre Kjerner. Og da det er et meget lettere Arbejde at segle end meie Sæden, saa kan man bruge mange flere Folk dertil, hvorved det bliver tvivlsomt, om det ikke i det Hele er fordelagtigst, især om man isteden for den almindelige Segl betjener

Fig. 5. Høstning med kortskaftet Le, som den endnu i vore Dage foregaar i Holland (efter Stephens: Anf. Værk II, Fig. 398).

sig af den brabantiske eller brunsvigske“ (d.v.s. den kortskaftede Le, Fig. 4—5).¹⁵⁾ Med sin Bemærkning, at man kan bruge mange flere Folk til Høstning med Segl, tænker Olufsen paa, at Kvinder og Børn ikke magter at føre en Le.

Fra Norge omtaler Erich Pontoppidan i 1752, at man omkring Christiania er begyndt at meje Kornet med Le. Ellers skæres der med Segl (jfr. Fig. 6) „endogsaa paa de faa Stæder, hvor Ageren er gandske jevn og frie for Steene, thi Korn-Væxten er ofte saa tyk og stærk, samt Axene saa fulde, at alting gaaer i Leye eller falder og ligger paa Ageren, saa Høst-Folkene her ligesom i Marsklandene, maae løfte det med een Haand, og skære det med den an-

¹³⁾ S. Abildgaards Dagbog fra hans Rejser i Nordslesvig 1775—76, ved M. Mackeprang. Sønderj. Aarbøger, 1906, p. 113.

¹⁴⁾ Oeconomisk Beskrivelse over Ejderstedt. Oecon. Annaler, IX, 1807, p. 307.

¹⁵⁾ Chr. Olufsen: Lærebog i den danske Landoeconomie, 2. Udg., Kbh. 1814, p. 227.

den".¹⁶⁾ Og i 1762 skrives der: „Aarsagen til de smaa Kornarealer er, at der høstes med Segl. Endog paa de reneste og jævreste Agre er man ikke her i Landet kommet efter at meje.“¹⁷⁾ Gaar vi saa langt frem i Tiden som til 1872, skriver M. Irgens om Forholdene paa Jæderen, hvis Natur jo i meget minder om Nabolandet syd for Skagerak, „Sædens Høstning foregaar dels med Sigd, dels med Ljaa; naar Kornet staar, bruges nu meget Ljaaen.“¹⁸⁾ Med Leen kan man iflg. samme Forfatter overkomme ca. fire Gange saa stort et Areal som med Seglen.

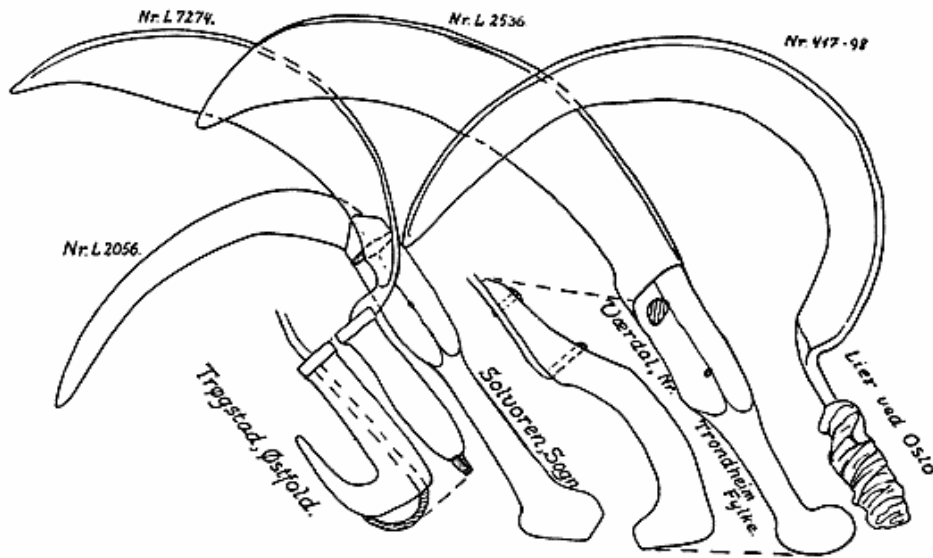

Fig. 6. Norske Segltyper fra 1800 Tallet (Norsk Folkemuseum). Ca. 1/6.

Nordiska Museets Etnologiske Undersøgelser har fremskaffet et stort og interessant Materiale til Belysning af Forholdet i Sverige. Men ogsaa fra ældre Tid findes talrige Oplysninger. Saaledes skriver Per Kalm i sin „Bohus resa“ 1742, at Leer kun anvendes til Sæd i Forshems Sogn, hvor dog Herregaardene høster med Segl. Og samme Aar anbefalede Regeringen i et Brev til Rigets Lands-høvdinger „att skära skulle brukas för att man skulle spara säd“.¹⁹⁾ I 1774 skriver Craelius om Søvde og Asbolands Herreder i Kalmar Län: „Bergslen sker här wanligen på fölgande sätt; rågen af-bärges med handskära, af dem som ej hafwa stort utsäde, men åter

¹⁶⁾ Erich Pontoppidan: Norges naturlige Historie, I. Chria. 1752, p. 165.

¹⁷⁾ Danmark og Norges oekonomiske Magazin, VI, 1762, p. 27 f.

¹⁸⁾ M. Irgens: Jæderen. Forsøg til en Landbrugsbeskrivelse. Kria. 1872, p. 36.

¹⁹⁾ Sigurd Erixon: Lantmannens lätta redskab. Svenska kulturbilder, Bd. 5, Del IX—X, Stockholm 1931, p. 197 f.

med lia, af dem, som ej hinna med att låta hanskära.“²⁰⁾ Fra Nleder Tornå Sogn i Vesterbotten hedder det i 1789: „Såden skæres allmänt med handskäror och sättes i snesar: Liar brukas ej därtil, utan wid swåra missväxt år, då åkren därmed bärgas.“²¹⁾ Formodentlig menes dermed, at man i Misvækstaar, naar Kornet er for kort til at bindes, slaar det af med Leen, som naar man bjærger Hø. Endelig skal anføres en Udtalelse fra Blekinge Aar 1800: „Här brukas inga Mejor til Sådens aftagende, ehuru mångfaldige dags-

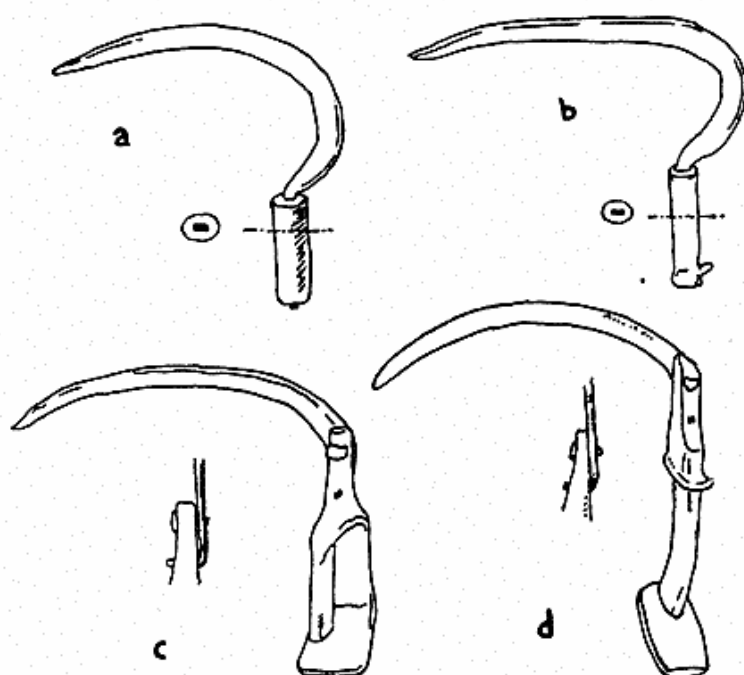

Fig. 7. Nyere svenske Segltyper (efter Erixon i Sv. kulturbilder V, S. 199).
a. Halland, b. Dalarna (a-b navnlig fremherskende i Nordsverige), c. Småland,
d. Östergötland (c-d Sydsverige udenfor Skåne).

werken därmed, på de jämna åkrarne kunde besparas; utan endast Skäror, hwilke fordra mycken tid och många händer. På de fläste ställen i socknen, kunna dock, i anseende til den myckna klapper- och andra stenar, som finnas på åkrarne, ej annat än skärer blifwa nyttjade.“²²⁾

Seglen har stedvis været benyttet frem til vor egen Tid, hvorfor

²⁰⁾ M. G. Craelius: Tuna läns, Sefwedens och Asbolands härad. Kalmar 1774, p. 339. Iflg. N-M. E. U. Nr. 2783 var Herregaardene ogsaa i Småland de første til at anvende Leen til Mejning af Sæden.

²¹⁾ A. A. Hülphers: Vesterbotten. Westerås 1789, p. 218.

²²⁾ Jöran Johan Öller: Beskrifning öfver Jemshögs Socken i Blekinge. Växjö 1800, p. 28 f.

de nævnte Vidnesbyrd kan suppleres med en Række moderne Udtalelser fra forskellige Egne af Sverige (de nyere svenske Segltyper se Fig. 7). Af størst Interesse er maaske en Meddelelse fra Småland: „Det korn [Byg], som skulle anvendes til brödsäd skulle ej vara för hart mogent, för det ansågs att brödet blev vitare och smakligare i så fall. Rågen ville gamla tidens jordbrukare hava ganska hårdmogen, det ansågs bliva bättre bröd av väl mogen råg, och därför fick rågen mången gång bliva övermogen, så den „dröste“, då var det för lantmannen att skära även den när det var fuktig väderlek under iakttagende av största försiktighet, för rågkornen gick ej att tillvarataga, som kornaxen medels uppläckning. Därav ett ordspråk: „När kornet stupar, kan barnen plåcka, men när rågen ramrar, kan ingen samla“ ... Detta att mäja med lie ansågs som ett stort slösande med Guds gåvor ...“²³⁾ En anden Meddeler til Nordiska Museet fra Småland paapeger, at Stubbene bliver længere ved Lehestning end ved Seglhestning,²⁴⁾ hvilket formodentlig ogsaa skyldes den stenede Ager. Godt i Traad hermed falder en Udtalelse fra Kristiansstad Egnen: „Skäran användes endast i norra skåne och angränsande orter af småland, där på svedjelanden bland sten och stubbar lien ej kunde användas.“²⁵⁾ Fra Dalarna skriver en af Meddelerne: „Så långt jag kan minnas har handskära ej använts på åker vid skärning av säd, men i min barn-dom såg jag att den använts vid skörd av fallråg (Svedjerug). Det var tät av stubbar och stenar varibland rågstråna skulle uppskär-ras, det var då lättare att med skära komma åt halmen nära roten än med lie.“ I Meddelerens Far's Barndom användtes Seglen almindeligt til Byghøst. „Kornet skars i det længsta med handskära, dels hade det största risken för liggsäd, dels dråsade det ur lättare än andra säden och dels var det en fördel vid tröskning med slaga, att alla ex voro vände åt ett håll“²⁶⁾. Fra Dalarna nævner yderligere tre Besvarelser, at Seglen sidst anvendtes til Svedjerug,²⁷⁾ medens endelig en Indsender, der skriver for en Bonde født i 1839 i Vilhelmina Sogn i Lappland, betoner Seglens Fordele ved Lejesæd, ligesom der ogsaa spildtes meeeget mindre Kærne.²⁸⁾

Professor Sigurd Erixon konkluderer ud fra dette Materiale og sit store Kendskab til den svenske topografiske Litteratur i det

²³⁾ N.-M. E. U. Nr. 2783.

²⁴⁾ N.-M. E. U. Nr. 1842.

²⁵⁾ N.-M. E. U. Nr. 2675.

²⁶⁾ N.-M. E. U. Nr. 2735.

²⁷⁾ N.-M. E. U. Nr. 4337, 6482 og 7254.

²⁸⁾ N.-M. E. U. Nr. 1765.

hele saaledes: Der bemærkedes i 1700 Tallet en tydelig Modsætning mellem øvre Sveriges Leer og de sydlige Provinsers Segle, en Modsætning, som endnu spores i Mands Minde. De Egne i Götaland, hvor Seglen holdt sig længst, er Skovbygderne med deres relativt sparsomme Jordbrug, og det samme gælder ogsaa det nordlige Lappland og Norrbotten, hvor Seglen maaske holdt sig endnu bedre end i Smaaland. At Leen saa tidligt sejrede i øvre Sverige kræver en anden Forklaring end i Skaane. Erixon henviser til den store Be-

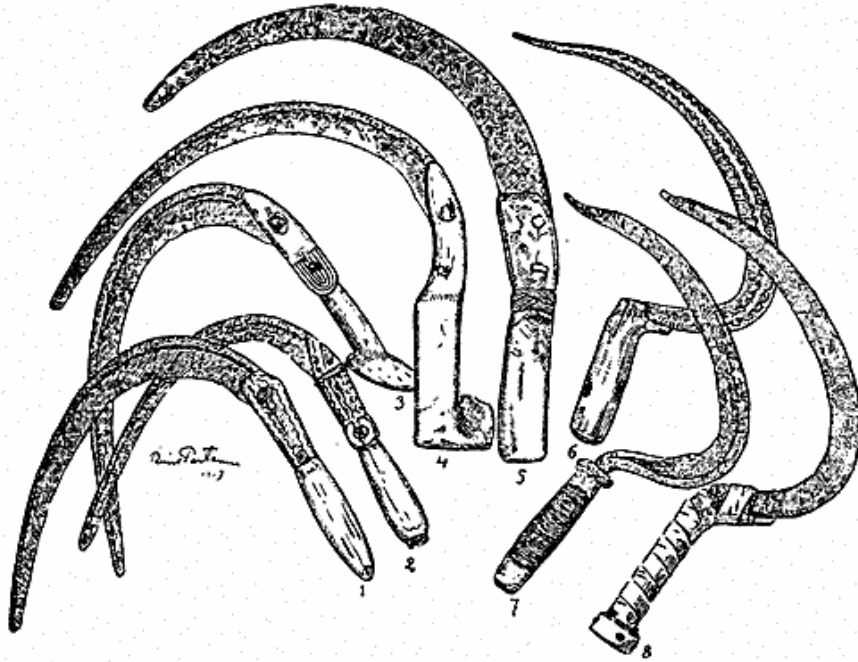

Fig. 8. Finske Segltyper fra moderne Tid (efter Sirelius' anf. Værk I, Fig. 212). Numrene 6—8 den saakaldte a-Type (øst- og nordfinsk), 1—5 b-Typen (vestfinsk).

tydning Højbjergningen her siden forhistorisk Tid har haft, hvorved Leen er blevet et yderst tilvant Redskab. Paa Skaanes og Götalands Sletbygder er det i Stedet den store Kornavl, der har givet Leen Fortrinet.²⁹⁾ At den sidste Forklaring er rigtig, er sikkert uden Tvivl. Skulde den livlige Brug af Høleen i øvre Sverige derimod have affødt en forholdsvis tidlig Afskaffelse af Seglen, maatte man vente, at lignende Forhold havde gjort sig gældende i Vestjyllands Engomraader og i den vestslesvigske Marsk. Men her holdt Seglen sig tværtimod meget længe. Mon ikke Leens tidlige Terrænvinding som Høstredskab i øvre Sverige for en stor Del skyldes en tidlig Udvikling i Retning af moderne Driftsmetoder,

²⁹⁾ Sigurd Erixon anf. Arb., p. 198 f.

hvor Kornspildet ikke betød saa meget i Forhold til Tidsgevinsten og et ret betydeligt Høstudbytte?

I Finland var Seglen indtil henimod Slutningen af 1700 Tallet praktisk taget det eneraadende Kornhøstningsredskab (et Typeudvalg Fig. 8—9). I det svensksprogede Omraade skal den første Kornle være kommet i Brug i 1764, og her varede det ikke længe

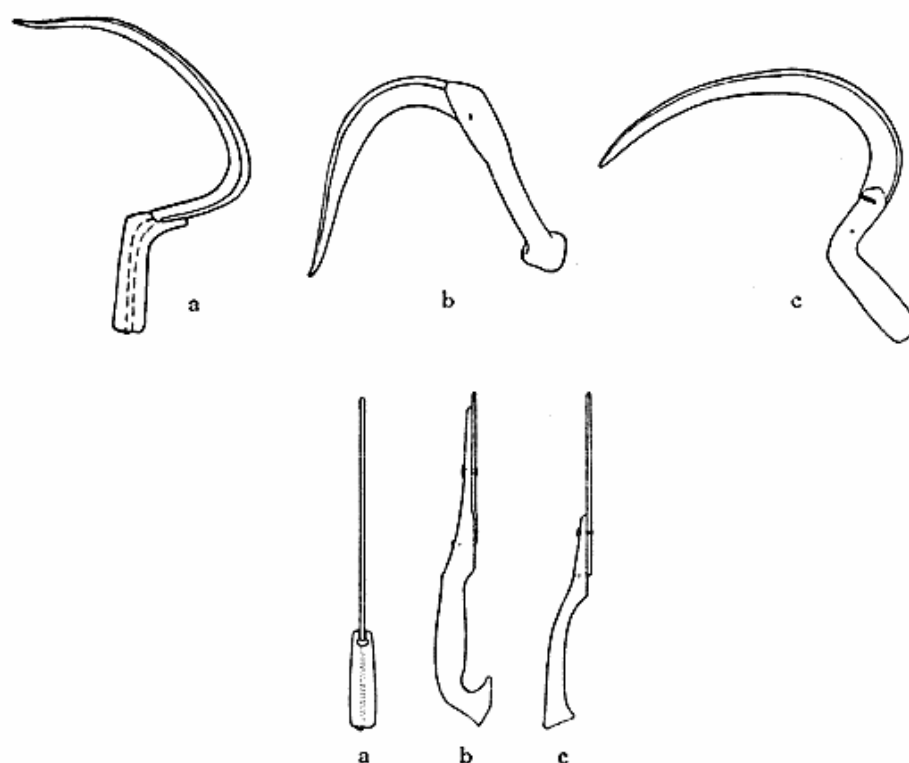

Fig. 9. Skematisk Typeinddeling af finske Segle (efter Vilkuua: Ett bidrag till diskussionen om et sädesskärtyps invandring till Sverige, Fig. 1—2). a-Typen menes at være kommet fra Mellemeuropa langs Østersøens Østkyst til Finland og videre til Sverige (jfr. Fig. 7 b). Type b antages indvandret fra Sverige til de svensk-finske Egne i Sydvest (jfr. Fig. 7 d). Type c. „kamppi“ (Segl til at hugge med).

efter 1800, inden Leen konkurrerede Seglen ud. I det finsksprogede Omraade — de mere afsides liggende Egne af Landet — er Seglens Fortrængning derimod gaaet meget langsomt for sig, saaledes at Kornleen først i indeværende Aarhundrede er blevet almindelig. Og endnu benyttes Seglen af Smaabrugere i afsides Egne til næsten alt Høstarbejde.³⁰⁾ Længst fastholder man øjensynligt her som andetsteds Seglen ved Mejning af Rugen.³¹⁾

³⁰⁾ Kustaa Vilkuua: Zur Geschichte der finnischen Sichelu. Finska Fornminnesfören. Tidskrift XL, Helsinki 1934, p. 223 f.

³¹⁾ U. T. Sirelius: Suomen kansanomaista kulttuuria (svensk duplikeret Oversætt. 1932—33), p. 277 ff. (118 ff.).

I Estland lod Godsejerne ved Slutningen af 1700 Tallet deres Liv-egne afskære ikke blot Rugen og Hveden, men ogsaa Bygget med Segl (billig og daarlig Arbejdskraft!), medens Bønderne for det meste allerede da mejede deres eget Byg med Le. Ved Rughøst er Seglen den Dag i Dag ret almindelig (Fig. 10), hvorimod den kun i ganske enkelte Egne og kun paa Smaabrug anvendes til Byghøst. Hvor den i Almindelighed er gaaet af Brug, anvendes den dog stadig til Afhøstning af Rug, der er gaaet i Leje. Grunden til at Seglen har holdt sig længst ved Rughøsten, angives at være, at man mener

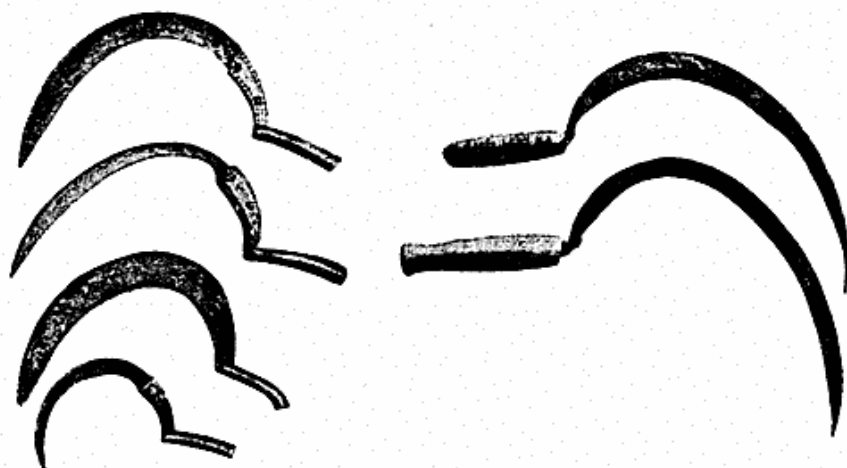

Fig. 10. Estiske Segltyper. Tv. fra Øerne Saaremaa og Muhu. Th. fra det østlige Estland (efter Manninen: Anf. Værk II, Fig. 61—62).

at spare mere Korn, end det forøgede Arbejde er værd. Tillige faar man udført „renere“ Arbejde.³²⁾

I Galizien besøgte jeg i Sommeren 1938 en Bondegaard i Landsbyen Resna Ruskor en god Snes km vest for Lwów, hvor man som allevegne i disse Egne høstede Rugen med Segl. Bonden Onufry Karpinice ejede 28 Morgen Jord, hvorpaa han holdt 5 Køer og en Stud samt nogle Heste. Han viste mig en Le med Mejered, men da jeg spurgte, hvorfor han ikke brugte denne i Stedet for Seglene, svarede han, at han med disse fik udrettet mere omsorgsfuldt Arbejde, og Arbejdskraft havde han nok af — hvad skulde Kvinderne ellers bestille (Fig. 11). Høstarbejdet udførtes da ogsaa udelukkende af tre voksne Kvinder og en lille tolvvaars Tøs, medens Bonden og en Daglejer gik og rejste Rugnegene een for een, inden disse efter en kort Tørring samledes i en Slags Stakke eller korsformede Hobe. I denne polske Bondes lakoniske Udtalelse sammenfattes Problemet Segl kontra Le i en Nøddekal.

³²⁾ I. Manninen: Anf. Værk, p. 81 ff.

Alle de i det foregaaende nævnte Eksempler paa Fordele ved Seglhøstning: Forholdsvis godt Udbytte af ringe Afgrøder, af smaa Kornarealer eller af Lejesæd, som ellers vilde give for lidt Kærne, samt korte Stubbe, hvor Marken er opfyldt af Sten og Rødder, peger i samme Retning. Saa længe Landbruget finder sig bedst tjent med Naturalhusholdning, fordi Afsætningsforholdene er daarlige, besaas ikke større Arealer og foretages ikke større og kostbarere Drifts- og Grundforbedringer, end netop hvad der er nødvendigt, for at Familien og dens Medhjælpere kan leve. Bliver en større

Fig. 11. Rugen høstes med Segl i Nærheden af Lwów i Galizien. 1938.

Landbrugsproduktion af en eller anden Aarsag rentabel, sættes Produktionen i Vejret, og Arbejdskraften stiger saa meget i Værdi, at det ikke betaler sig at anvende langsomme Høstmetoder som Mejning med Segl. Spildet af Sæd opvejes ved det større Udbytte og den bedre Udnyttelse af den dyrere Arbejdskraft.

Det kunde synes, som om Marskegnenes Fastholden ved Seglhøstningen længe efter, at den var opgivet paa Geesten, stod i Modstrid med den her givne Forklaring. Ligeledes forekommer det mærkeligt, at man i England saa sent som omkring 1850 i udstrakt Grad anvender Seglen (Fig. 12), skønt Per Kalm i 1747 bemærkede, at man i Essex høstede Bygget og Havren med Le.³³⁾ Den kendte Agronom Henry Stephens skriver i „The Book of the Farm“ 1855, at Modviljen mod Leen (Fig. 13) for det første skyldes, at

³³⁾ Per Kalm: Resa till Norra Amerika 1747—51.

Negene i en mejet Kornhob ikke ser saa velplejede ud som i en seglhøstet, og for det andet, at pæne Hobe vanskeligere lader sig sætte af mejet Korn end af seglhøstet. Men til Gengæld kan mejet Korn køres ind efter kun halv saa lang Vejringsperiode som seglhøstet, og det er en Fejltagelse at tro, at de haardtpakkede seglhøstede Neg skyr Regnens Indtrængen bedre end de med Le høstede; Sagen forholder sig lige omvendt. Stubbene bliver ogsaa kortere efter Leen, og endelig viser Forsøg, at der af Hvede i Løbet af en ti Timers Arbejdsdag kan høstes 2,3 acres pr. Mand mod 1,1

Fig. 12. Seglhøstning i England o. 1850 (efter Stephens: Anf. Værk II, S. 332).

med glatægget Segl og 1,0 med tandet Segl, medens der af Byg og Havre høstes henholdsvis 4,0, 2,2 og 2,0 acres.³⁴⁾

De af Stephens anførte Aarsager til Modviljen mod Leen, kan næppe være tilstrækkelige til at begrunde dens sene Sejr i England. En væsentlig Aarsag maa sikkert søges i Kvægavlens dominerende Stilling her som i den slesvigske Marsk. Men Forholdet maa ogsaa ses paa Baggrund af det engelske Landbrugs økonomiske og sociale Struktur med ringe Udbredelse af Selveje og Forekomsten af en talrig Landarbejderstand, hvis Kvalitet sikkert var ringere end Jævnmaalet af den, der paa samme Tid udførte Høstarbejdet f. Eks. i Danmark. Børn, Koner, ældre Mænd og andre, som af en eller anden Grund var uegnede som Industriarbejdere, kunde udmærket anvendes som Seglhøstere, hvorimod det vilde være mere tvivlsomt, om man med dette Mandskab fik ordentligt Arbejde udført ved Hjælp af Leen.

³⁴⁾ Henry Stephens: *The Book of the Farm* II, 2. Ed. Edinburgh—London 1855, p. 329 ff.

Ogsaa i Tyskland og Frankrig var Seglen indtil for nylig stedvis et ret almindeligt Redskab. Det lyder som et Paradoks, at de tre vigtigste Industrinationer i Europa saa længe holdt fast ved det primitive Landbrugs Høstredskab. Men det synes, som antydnet, at skyldes den mere profitable Erhvervsgrens store Tiltrækning paa den værdifuldeste Arbejdskraft, der bringer Landbruget til forholdsvis Stagnation (i Frankrig spiller Beskyttelsestolden paa Korn ogsaa en udviklingshæmmende Rolle). Derimod gør der sig i Industriomraadernes Nabolande en noget ringere Konkurrence gældende

Fig. 13. Høstning med Le i England o. 1850 (efter Stephens: Anf. Værk II, S. 341).

fra Byerhvervene. Her specialiserer man sig paa Grund af de gode Afsætningsforhold i en høj Udvikling af Landbruget. Det er saaledes ikke mærkeligt, at det var i denne Grænseregion, Leen tidligst fortrængte Seglen. I en senere Tid var de samme Omraader blandt de første med Hensyn til en almindelig Udnyttelse af de landbrugsmaskinelle Opfindelser, som Industrilandene bragte paa Markedet.

Det synes efter denne korte Oversigt, der i det væsentlige støtter sig paa uomtvistelige Eksempler, klart at fremgaa, at Spørgsmaalet om Seglens Afskaffelse som Høstredskab til Fordel for Leen ikke kan affærdiges med et Par almindelige Bemærkninger om Bøndernes ulige store Konservatisme i forskellige Egne eller med mere tilfældige Kulturpaavirkninger fra Landskab til Landskab. Der kendes mange Eksempler paa, at Tilskyndelser ikke blev vel modtagne, fordi det nye endnu ikke kunde udnyttes økonomisk. En Nydannelse paa Redskabskulturens Omraade kan ske til enhver Tid. Men den sejrer først, naar de erhvervsgeografiske Forhold giver den Udviklingsmuligheder.

SUMMARY**THE INFLUENCE OF GEOGRAPHICAL FACTORS ON THE USE OF THE SICKLE OR SCYTHE IN HARVESTING GRAIN.**

It is by no means certain that the sickle is as old as grain growing. The assumption generally is that in the earliest times grain was reaped simply by plucking. All the same, examples of plucking the grain in out-of-the-way parts of Europe and Asia are not necessarily survivals of a custom handed down, for in all these instances the reason is said to be the short and poor nature of the growth. If the theory is correct that grain growing originated among primitive mountain peoples in Afghanistan, Asia Minor and Abyssinia, it is quite within the bounds of probability that grain was first reaped by being pulled up with the hands. But if grain growing first began in the fluvial plains, hand plucking would seem to be very unlikely.

The sickle proper is a knife which has been specialized in a form particularly suitable for reaping. No sickle was used in the earliest known Egyptian agriculture, the implement being a straight knife with an edge of flints (fig. 1). The occurrence of similar implements in Palestine (fig. 2) has led to the assumption that grain was grown there too; this conclusion of course is a hazardous one, and to prove it we should require to find a curved sickle or, for complete certainty, the impression of grain in the earthenware vessels.

Together with the arrival of the new material for implements, iron, we find a new reaping tool in the La Tène period: the scythe. In Denmark this implement, which originally had a short handle, did not seriously compete with the sickle until the sixteenth century. The question now arises; what is it that induces the reaper to desert the sickle for the scythe? In many historical sources in Denmark we read that the scythe causes a greater wastage of grain but is quicker to work with. With the sickle, however, the cheap labour of women and children can be better utilized. Sickle reaping remains in use longer where the crops are poorest — and in the fen regions near the west coast of Sleswig, where the crops are so often beaten down by the weather. In Norway, sickle reaping is slow in disappearing, one reason being that there are too many stones in the fields; but the implement is also preferred for flattened crops. In Sweden, too, it was the general feeling that there was a saving of grain with the use of the sickle, and the implement survived longest in Småland, where they grow grain for domestic purposes only. Rye was the cereal reaped longest with the sickle; in the first place it is the principal bread-stuff, but another equally important factor is that its grains fall very easily out of the ears. The scythe gained the victory earliest in those parts where modern farming methods came into use earliest as a consequence of better chances of selling the produce. It is entirely consistent with this that in Finland the scythe came into use earliest in the southwesterly coastal provinces, where agriculture was more advanced than in any other part of the country. In more remote parts of Finland the sickle is still being used by small farmers. In Esthonia the sickle is also fairly common for reaping rye, especially if the crop is flattened out. In Galicia in 1938 I helped in the harvesting on a farm near Lwow. Women and children

cut the rye with the sickle (fig. 11). I asked the farmer why he did not use the cradle-scythe hanging in the farm-yard, to which he answered that he got the work done more carefully with the sickle, and there was plenty of labour — how should the women occupy their time otherwise?

The laconic wisdom of this Polish farmer sums up the problem of sickle versus scythe in a nut-shell. As long as farmers are content with natural housekeeping, because produce cannot be disposed of elsewhere, they do not sow large areas and make no larger and more costly improvements to their land than what are necessary for the sustenance of their families and helpers. When a larger output becomes profitable, production is expanded and labour costs increase so much that it no longer pays to employ slow harvesting methods like reaping with the sickle. The seed wasted is offset by the greater yield and the better utilization of the more expensive labour.

This might prompt the question of why, if this is true, the sickle persisted till the latter half of the seventeenth century in England and the Sleswig fens? Here the dominating position of animal husbandry must be taken into consideration. Another important factor, however, is the economic and social structure of British farming, with few independent farmers and a numerous farm-labouring class of relatively low quality; children, wives and elderly men unfit for industrial work could well be used for sickle-reaping. In Germany and France, too, the sickle was a very common implement in places up to quite recently. It sounds like a paradox that the three greatest industrial nations in Europe held on so long to the reaping implement of primitive agriculture; without doubt the explanation is the greater attraction of the more profitable occupations to the best labour. In the neighbouring countries of the industrial nations there is less competition from the town occupations, and farming itself owing to its ready markets develops into a kind of industry with mass production. Thus there is nothing remarkable in the fact that it was in this transitional area that the scythe displaced the sickle earlier than elsewhere. In our own time the same sphere was among the first to make general use of the inventions in agricultural machinery which the industrial countries placed on the market.
